

פרק ששים ואחד

כבל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו. פירוש שכל אדם חייב שיראה עצמו כאלו יצא ממצרים, ויש לו לשבח לפאר ולרומם להקב"ה על זה, כמו שמסיים ולפיכך אנחנו חייבים להודות להלל וגו', ואין זה דומה למה שאמר אח"כ לא את אבותינו גאל אלא אף אותנו, דכאן רצה לומר כל דור ודור חייב לראות את עצמו כאלו הם היו היוצאים ולא יביט הדור ההוא לדור שיצאו גם כן רק יראה הדור שהוא היוצא מבלי שיביט שאחרים יצאו גם כן, כי כל דור ודור בפני עצמו הוא ולכך יראה כאלו הוא היוצא ולא יביט אל זולתו, ולכך מיייתי קרא בעבור זה עשה לי ולא כתיב לנו כאלו הוא היה היוצא.

אבל לקמן אמר לא את אבותינו בלבד גאל וכו' רצה לומר כי ה' יתברך הוא שהוציא האבות והבנים יחד, ולפיכך אמר לא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו, ורצה לומר בודאי מצד המקבל שהוא הדור יראה כאלו הוא היה היוצא מבלי שיביט אל אחרים, אבל מצד הקב"ה שהוא פועל הגאולה הוציא הכל ביחד. ופירוש דבר זה שהקב"ה גאל את ישראל בכללות שלהם, כי כאשר גאל הקב"ה את ישראל היתה הגאולה לשם כלל ישראל שלא יהיו ישראל ברשות מצרים ולפיכך היתה הגאולה לבנים כמו לאבות, שאלו היה רוצה הקב"ה שיהיו נגאלים הָדוֹר שיצאו ממצרים ואליהם בלבד הביט אז היתה הגאולה אל אותו הדור בלבד, אבל הקב"ה היה רוצה לגאול את ישראל בכלל ושם ישראל בשוה על כל ישראל ולפיכך אף אותנו גאל עמהם, ולפיכך יראה כל אדם עצמו כאלו הוא יצא ממצרים.

יש מקשים מה הועיל לנו היציאה הרי אנו משועבדים בשאר מלכיות, דמאי שנא מלכות מצרים משאר מלכיות. ודברי הבאי הם כי כאשר יצאו ישראל ממצרים קבלו

הטוב בעצם עד שהיו ראויים בעצמם להיות בני חורין מצד מעלתם, וזאת המעלה עצמית לישראל שהם ראויים להיות בני חורין מצד עצם מעלתם, ודבר מקרי לא יבטל דבר עצמי כלל כי עדיין על ישראל המעלה הזאת שהם בני חורין בעצם עם השעבוד במקרה, כי אחר שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ונתן אותם בני חורין ולא עוד אלא אף מלכים שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט, ו) זה השם הוא לישראל בעצם והמעלה והחשיבות שיש בזה לא נתבטל בגלותם שהוא במקרה.

ולפיכך אומרים חכמי ישראל (שבת קיא, א) כל ישראל בני מלכים הם אף בגלותם, וזה מצד המעלה והחשיבות שקנו ישראל בעצם לא נתבטל במקרה כלל, ואין ספק שכמה דברים הם נמשכים אל ישראל מן המעלה והחשיבות, אחר שהם בני חורין בעצם ולא יגרע כחם מה שהם עבדים במקרה, ודבר פשוט הוא זה ואין להאריך בדבר שהוא מבואר למי שהבין דבר זה.

לפיכך אנחנו חייבים וכו'. הגרסא שמצאתי בסדורי אשכנז והיא נכונה אלי מאוד, לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך ולעלה ולקלס למי שעשה נסים וכו', והם תשעה שבחים ונאמר לפניו הללויה והוא שבח עשירי, ונראה שהם עשרה שבחים נגד עשרה שבחים שנאמר בהן ספר תהלים. ובפרק ערבי פסחים (קיו, א) בעשרה מיני זמר נאמר ספר זה בניגון, בנצוח, במזמור, בשיר, בהלל, בתפלה, בברכה, בהודאה, באשרי, בהללויה, וגדול מכולם הללויה שכולל שם ושבח בתיבה אחת ע"כ, ולפיכך אמר כאן תשעה מיני שבחים ונאמר לפניו הללויה הוא השבח העשירי שהוא יותר גדול בעשרה שבחים. והכי גרסינן שהוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה, וביאור דבר זה מעבדות לחירות פירוש שהיו עבדים משועבדים

למצרים מורה על שפלות והיה הקב"ה מוציא שהיתה העבודה בפרו וכנגד זה אמר מיגון בפרך משעבדים בהם בפרך יגון כי היגון תולה

ומאבל ליום טוב נגון כי המרירות

ואחריתה כיום מר (עמ) שהוא הפך האבל. וזו מצרים את בני ישראל חיייהם, כי המלאכה ש יכול לסבול היא עבד של אדם ומזה בא היגון אל החיים כאשר הח מנהגם וזהו וימררו שהאבילות הוא על ב אמר על המרירות שה ליום טוב ואלו שלש זה אחר זה וישימו ענותו בסבלותם וגו', ישראל בפרך וימררו וגו' (שמות א, יא; יד), וכ תחת רשות אחר אע" עבדות רק כמו העם במסים, ולפיכך לא וישימו עליו שרי מס היו משועב

הרי הזכיר שלשה דברים זה אחר זה ומרירות, ושעבוד ה כל מלך המשעבד אותם שלא היו

אמנם בערבי פסחים הגרסא היא מ לגאולה, הוסיף עוד א והכונה בזה לרבותי במצרים תחת רשות שהוא עומד באפילה

ומפנים הדרך ומשליכים כל המניעות המונחים בהפסקות הדרך, ומכל שכן מלך כשהולך בדרך, ומכל שכן מלך מלכי המלכים הקב"ה שהגיע הזמן לגאול לבנים, והמצריים שהיו ביניהם נתמעכו, ובזה המדה היה מכת בכורות. וזה שכתוב זבח פסח הוא לה', שהוא בכבודו היה פוסח על בתי בני ישראל במצרים 'בנגפו את מצרים', לשון 'תנגפו רגליכם' (ירמיה יג, טז), שנתמעכו מכח זה שיהיה הדרך פנוי לפניו יתברך, ובא ממילא נגיפה למצרים, ואת בתינו הציל, כי זה כל התגלות שמו יתברך.

נמצא השורש הבא מזה, שאין אדם צריך לראות רק להמשיך על עצמו היראה של השם יתברך והמשכת כל הטוב על עצמו, וממילא ישפיל כל המקטרגים ממנו, ואין צריך לבקש על המניעות, אך לדבק בו יתברך בשלימות, ושורה בו כל הטובות, והמניעות נתמעכו ונטבעו בזה הארה בעצמו, שאינם יכולים לסבול הארה:

ונראה לבאר, דבה"ל הגדול (תהלים פרק קלו) לא נזכר נתינת השבת ומתן תורה וירידת המן ונתינת ארץ ישראל, ובהגדה על אחת כמה וכמה טובה' כו' נזכרים שם. והנראה כסייעתא דשמיא, דאותם הטובות שנראה לעין כל שהוא טובות הנצחיות, לא הוצרך בהלל הגדול להזכיר 'כי לעולם חסדו',

דכוונתו בזה להודיע שהוא חסד לעולם ועד, דהלא הכל רואין זה בעין שכלם. אמנם טובות יציאת מצרים שהיו יכולים לומר שלא היו טובות נצחיות, דהרי אחר כך גם כן אנחנו בגלות, וכן בקריעת ים סוף דנטבעו המצריים והרי אנו משועבדים לאומות העולם אחרים, לזה הזכיר אותם להזהיר שאל תאמר כן, ואמר עליהם 'כי לעולם חסדו', שהוא חסד עולם, כי תועלת הנמשך מיציאת מצרים ומקריעת ים סוף, שידעו כי הוא הבורא רב ושליט בעליונים ובתחתונים בים וביבשה כג', ומזה יראו את ה' כמו שאמר הכתוב (שמות יד, לא) 'וייראו כו', זה הוא חסד עולם.

וכן 'למוליך עמו במדבר' (תהלים קלו, טז), דהכוונה שהיה בו נחשים ועקרבים והצילים כד', שלא תאמר שהוא חסד שעה, הזכירו לומר 'כי לעולם חסדו', שהוא חסד עולם, בתועלת הנמשך שמה ייראו את ה' בראותם כי כל אשר בארץ עושה דברו. וכן במלחמות סיחון ועוג ונתינת ארצם, שלא תאמר שהוא חסד שעה כיון דארץ סיחון ועוג אין בו קדושת ארץ ישראל כמאמר חכמינו ז"ל כה', הזכיר ואמר כי לא כן הוא, רק שהוא גם כן חסד עולם, ואמר 'כי לעולם חסדו', מתועלת הנמשך שראו שביד הבורא ברוך הוא להמית הקליפות, ויכין רשע וצדיק ילבש' כי בהנחילם את ארצם, ומזה הגיע להם יראת ה', זהו חסד עולם לירא מה'.

כג. ראה לעיל הערה ו. כד. ראה דברים ח, טו: המוליך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב. ועי' רש"י דברים א, יט: 'המדבר הגדול והנורא', שהיו בו נחשים כקורות, עקרבים קשתות. ע"כ. כה. עי' ס' פרשת דרכים להמשנה למלך ריש הדרוש השמיני מה שציין בזה. ועי' אוה"ח במדבר לב, ז. כו. עי' ב"ק קיט, א; ע"ז כו, ב. והוא ע"פ איוב כז, יז.

מה שאין כן נתינת שבת לא הוצרך להזכיר שהוא חסד עולם, שהכל יודעים שהוא חסד עולם, כמאמר חכמינו ז"ל (ברכות נו, ב) שהוא מעין עולם הבא. וכן גם כן נתינת התורה אין צריך להזכיר, כי הכל יודעים זה, כמאמר אנשי הכנסת הגדולה (נוסח ברכות התורה) 'וחיי עולם נטע בתוכנו'. וכן נתינת ארץ ישראל, הכל יודעים שהוא חסד עולם, שהוא ארץ אשר ה' דורש אותה תמיד (דברים יא, יב). וכן בנין בית המקדש, שאמרו חכמינו ז"ל (שמו"ר ב, ב) 'לא זזה שכינה מכותל מערבי', והשראת שכינה בארץ התחתון הכל יודעים שהוא חסד עולם. וכן נתינת המן, הכל יודעים שהוא חסד עולם, דחכמינו ז"ל אמרו (תנחומא בשלח, כ) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, והטעם כמבואר בזהר הקדוש (ח"ב קפג, ב) שעל ידי המן שהיה ממקום גבוה זכו להשגת התורה, אם כן המן היה חסד עולם שעל ידו זכו להשיג התורה, ומשום הכי אלו הטובות שהכל יודעים שהוא חסד עולם לא הוצרך להזכיר בהלל הגדול:

מה שמקשה התוספות (פסחים קב, ב ד"ה רב; ביצה לג, ב ד"ה כי הוינן) למה אין מברכין במוצאי יום טוב על הבשמים, ואם תאמר שביום טוב לא יש נשמה יתירה, אם כן למה אין מברכין במוצאי שבת החל להיות ביום טוב על הבשמים,

כו. ז"ל התוס' פסחים שם: ומה שאין מזכיר בשמים (ביום שחל במוצאי שבת), פירש רשב"ם דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה, וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה. וקשה, דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים. לכך נראה דביום טוב ליכא נשמה יתירה, והכא אין מזכיר בשמים משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתייה מועיל כמו בשמים. ע"כ. כח. ועי' פרקי דר"א פכ"ט (הובא בתוס' ר"ה יא, א סס), וברעת זקנים בראשית יט, ג.

עיי' שם סי'. ובה יתורץ מה שקשה על הפייט שסותר את עצמו, במקום אחד כתב (עי' תוס' ר"ה יא, א ד"ה אלא) שבפסח מל אברהם עצמו, ובמקום אחד כתב (שחרית ליום ב דר"ה בפייט ובכן לך תעלה קדושה) שביום הכפורים מל אברהם עצמו כח.

כי הכלל, בראש חודש הבחינה מה שכל העולמות ממליכים על עצמם את הבורא ברוך הוא, ובפסח הבחינה מאהבת הבורא, מה שהברואים יש להם אהבת מה שכל העולמות יש להם יראה ופחד מהבורא ברוך הוא, ובראש השנה הבחינה מה שכל העולמות יש להם יראה ופחד מהבורא ברוך הוא, ובשבעות וסוכות בחינה אחת שהברואים עושים מעשים נאים בכדי שהבורא ברוך הוא כביכול יהיה לו תענוג מעולמו. ובאמת כל השנה כשאדם מעורר אהבת הבורא אז יש לו הבחינה, ופועל בעולמות העליונים כפי מה שפועלים בעולמות עליונים, בפסח בבחינתו באהבת הבורא, וכן בשאר כל בחינה ובחינה מעורר העולמות עליונים כפי מה שפועלים באותם ימים עצמם. אבל לעשות אותו יום כפי הבחינה שיש לו, דהיינו באם שיש לו אהבת הבורא כשאר ימים יעשה פסח, זה אי אפשר, מחמת שצריכין בעולם עשיה שיהיו כל ישראל בבחינה זו, אבל בעולמות עליונים אפשר לפעול כפי הבחינה שיש לו. אבל להביא המצוה במעשה לעשות יום טוב גם כן, זה אי אפשר עד שיהיו כל ישראל

כז. ז"ל התוס' פסחים שם: ומה שאין מזכיר בשמים (ביום שחל במוצאי שבת), פירש רשב"ם דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה, וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה. וקשה, דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים. לכך נראה דביום טוב ליכא נשמה יתירה, והכא אין מזכיר בשמים משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתייה מועיל כמו בשמים. ע"כ. כח. ועי' פרקי דר"א פכ"ט (הובא בתוס' ר"ה יא, א סס), וברעת זקנים בראשית יט, ג.